

Sygn. akt: WK 10/13

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Janusz Godyń (przewodniczący)

Sędziowie SN: Edward Matwijów

Marek Pietruszyński

Jan Bogdan Rychlicki

Jerzy Steckiewicz

Andrzej Tomczyk (sprawozdawca)

Sędzia WSO del. do SN płk Krzysztof Mastalerz

Protokolant : Anna Krawiec

przy udziale prokuratora Naczelnej Prokuratury Wojskowej płk. Jana Żaka,
w sprawie C. N. o odszkodowanie, po rozpoznaniu w Izbie Wojskowej na rozprawie
w dniu 26 września 2013 r. kasacji wniesionej przez Naczelnego Prokuratora
Wojskowego na korzyść od wyroku Sądu Najwyższego w Izbie Wojskowej z dnia
21 maja 2008 r., utrzymującego w mocy wyrok Wojskowego Sądu Okręgowego w
P. z dnia 28 lutego 2008 r.,

- 1. uchyla zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok Wojskowego Sądu Okręgowego w P. i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w G.,**
- 2. stwierdza, że wydatki poniesione przez Sąd, związane z rozpoznaniem kasacji, ponosi Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Marynarki Wojennej z dnia 30 marca 1982 r. C. N. został skazany za przestępstwo zakwalifikowane z art. 46 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, poz. 154). Natomiast wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1992 r., wydanym po rozpoznaniu sprawy z powodu rewizji nadzwyczajnej wniesionej przez Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracami Izby Wojskowej, C. N. został uniewinniony od popełnienia przypisanego mu przestępstwa (sygn. akt: WRN 12/92).

Dopiero po upływie kilku lat od wydania wyroku uniewinniającego (18 czerwca 2001 r.) wystąpił on do Wojskowego Sądu Okręgowego w P. „o odszkodowanie materialne i zadośćuczynienie za szkody moralne podczas więzienia i represji w okresie od 06.02.1982 r. do 3.05.1988 r.” Sąd ten potraktował żądanie jako oparte o przepisy Rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego i z powodu upływu terminu przedawnienia, na podstawie art. 554 § 2 k.p.k. w zw. z art. 555 k.p.k. w zw. z art. 654 § 5 k.p.k., wniosek C. N. oddalił.

Po wejściu w życie ustawy z dnia 19 września 2007 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 191, poz. 1372) C. N. ponownie wniósł „ ... o przyznanie odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłą z wyroku z 30 marca 1982 r. ...”. W podstawie prawnej tego żądania wskazał art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 ze zm. – zwaną dalej ustawą lutową), ale wniosek skierował do Wojskowego Sądu Okręgowego w P.

Wyrokiem z dnia 28 lutego 2008 r. Sąd ten, dopatrując się wystąpienia w sprawie negatywnej przesłanki procesowej – powagi rzeczy osądzonej, na

podstawie art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 558 k.p.k. i art. 366 k.p.k., postępowanie umorzył.

Wyrok ten, zaskarżony apelacją pełnomocnika wnioskodawcy, został utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Najwyższego – Izby Wojskowej z dnia 21 maja 2008 r. (sygn. akt: WA 19/08).

Od tego wyroku Naczelny Prokurator Wojskowy wywiódł, na podstawie art. 521 k.p.k. w zw. z art. 657 § 1 k.p.k. i art. 672a k.p.k., kasację zarzucając:

„1) uchybienie w postaci bezwzględnej przyczyny odwoławczej wymienione w art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 437 § 1 k.p.k. w zw. z art. 11 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 w zw. z art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 1991 r. Nr 34, poz. 149 ze zm.), polegające na utrzymaniu w mocy zaskarżonego – przez stronę – wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 28 lutego 2008 r., pomimo tego, że zapadł on z rażącym naruszeniem art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k. dotyczącym właściwości wyżej wymienionego sądu do rozpoznania wniosku C. N. o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie wyrokiem byłego Sądu Marynarki Wojennej w G. z dnia 30 marca 1982 r.), gdy tymczasem, stosownie do treści art. 11 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 w zw. z art. 2 ust. 1 i 2 wyżej wymienionej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego – właściwym do rozpoznania przedmiotowego wniosku był Sąd Okręgowy w G., co obligowało sąd odwoławczy – Sąd Najwyższy Izbę Wojskową do uchylenia zaskarżonego orzeczenia, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść zaskarżonego wyroku sądu I instancji;

2) uchybienie w postaci bezwzględnej przyczyny odwoławczej wymienione w art. 440 k.p.k. w zw. z art. 438 pkt 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. polegające na utrzymaniu w mocy zaskarżonego – przez stronę – wyroku sądu I instancji, w oparciu o przesłankę rei iudicatae, pomimo tego, że był on rażąco niesprawiedliwy z uwagi na dyspozycję norm art. 11 ust. 1 w zw. z art. 8

ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 1991r. Nr 34, poz. 149 ze zm.), które to przepisy w brzmieniu obowiązującym po nowelizacji ustawą z dnia 19 września 2007r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2007r. Nr 191, poz. 1372), dawały C. N. samoistną podstawę prawną do ubiegania się o odszkodowanie i zadośćuczynienie, albowiem spełniał on warunek opisany w art. 11 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 4 wyżej powołanej ustawy, gdyż wyrokiem z dnia 6 marca 1992 r. Sąd Najwyższy- Izba Wojskowa uniewinnił go od popełnienia czynu, przypisanego mu przez były Sąd Marynarki Wojennej w G. wyrokiem z dnia 30 marca 1982 r., a w wyniku rozpoznanej rewizji nadzwyczajnej, prawomocnie nie zasądzono w stosunku do jego osoby odszkodowania”.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2008 r. w całości oraz utrzymanego w nim w mocy wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 28 lutego 2008 r., i przekazanie sprawy do rozpoznania jako właściwemu, Sądowi Okręgowemu w G”.

Sąd Najwyższy w powiększonym składzie zważył, co następuje.

Analizując pierwszy z podniesionych zarzutów należy stwierdzić, że istota zagadnienia tkwi w podstawie prawnej, na której ponowne żądanie oparł C. N., ona to bowiem wyznaczała tryb postępowania. Jeżeli się więc zważy, że źródła roszczenia wnioskodawca doszukiwał się w art. 11 ust. 1 ustawy lutowej, który odsyła do, mających odpowiednie zastosowanie wobec osób, co do których zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, przepisów m.in. art. 8 tej ustawy, to okaże się, że tryb postępowania, w tym również kwestię ustalenia sądu właściwego do rozpoznania sprawy, wyznaczają przepisy ustawy lutowej. Przepisy te odmiennie regulują właściwość sądu do rozpoznania wniosku o odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia niż przepisy Rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego.

Tak więc, zgodnie z przepisem art. 8 ust. 2 ustawy lutowej, stosowanym odpowiednio w sytuacji określonej przepisem art. 11 ust. 1 tej ustawy, żądanie odszkodowania należy zgłosić w sądzie okręgowym lub wojskowym sądzie okręgowym, który byłby właściwy do wydania postanowienia o stwierdzeniu nieważności orzeczenia. Tę zaś materię regulują przepisy art. 2 ustawy lutowej. Według unormowania zawartego w art. 2 ust. 1 zd. I tej ustawy, nieważność orzeczenia stwierdza sąd okręgowy albo wojskowy sąd okręgowy, jeżeli zgodnie z obowiązującymi przepisami w dniu wejścia w życie ustawy właściwy do rozpoznania sprawy o czyn będący przedmiotem tego orzeczenia jest sąd wojskowy.

Jak już wcześniej wywiódł to Sąd Najwyższy „...zasadą jest właściwość rzeczowa sądu okręgowego, natomiast właściwość rzeczowa wojskowego sądu okręgowego materializuje się dopiero w tej szczególnej sytuacji, w której ten sąd byłby właściwy do rozpoznania sprawy o czyn będący przedmiotem postępowania o unieważnienie, to bowiem warunkuje jego właściwość do stwierdzenia nieważności orzeczenia” (postanowienie SN z dnia 29 stycznia 2013 r., WK 10/12, LEX nr 1277841).

Przenosząc te uwagi na grunt rozpoznawanej sprawy, przypomnieć należy, że C. N. został skazany za czyn zakwalifikowany z art. 46 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 13 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, a więc aktu prawnego mającego zastosowanie wyłącznie w okresie obowiązywania stanu wojennego. Jako że wprowadzony uchwałą Rady Państwa z dnia 13 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa (Dz. U. Nr 29, poz. 155) stan wojenny przestał obowiązywać z dniem 22 lipca 1983 r. (§ 1 uchwały Rady Państwa z dnia 20 lipca 1983 r. w sprawie zniesienia stanu wojennego – Dz. U. Nr 39, poz. 178), przeto regulacje zawarte w dekreście o stanie wojennym, w tym przepisy karne, z tym dniem przestały mieć zastosowanie, mimo że – wbrew sformułowaniom zawartym w kasacji – obowiązywały do dnia 25 września 2002 r. (zob. ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej – Dz. U. Nr 156, poz. 1301). W

takiej sytuacji wojskowy sąd okręgowy (podobnie jak i sąd okręgowy) w dniu wejścia w życie ustawy lutowej, tj. w dniu 24 maja 1991 r. nie był właściwy do rozpoznania sprawy o czyn przypisany C. N., co powoduje, że sądem właściwym do stwierdzenia nieważności tego orzeczenia byłby sąd powszechny – sąd okręgowy, w którego okręgu wydane zostało przez organ I instancji orzeczenie będące przedmiotem postępowania o unieważnienie (art. 2 ust. 2 ustawy lutowej). W pierwszej instancji opisane orzeczenie wydał Sąd Marynarki Wojennej w G., tak więc właściwym do stwierdzenia jego nieważności byłby Sąd Okręgowy w G. Jako że art. 8 ust. 2 ustawy lutowej nakazuje zgłosić żądanie odszkodowania lub zadośćuczynienia w sądzie, który wydał (w rozpoznawanej sprawie byłby właściwy do wydania) postanowienie o stwierdzeniu nieważności orzeczenia, toteż właściwym do rozpoznania wniosku C. N. jest Sąd Okręgowy w G.

Wojskowy Sąd Okręgowy w P., orzekając w przedmiocie ponownego żądania C. N., nie dostrzegł, bądź fakt ten zbagatelizował, że oparcie roszczenia na innej niż poprzednio podstawie prawnej, spowodowało zmianę właściwości sądu do rozpoznania sprawy. Okoliczność ta umknęła również uwadze Sądu odwoławczego.

Rację ma więc skarżący, że w ten sposób doszło do naruszenia przepisów o właściwości i w sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza określona w art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k., a polegająca na wydaniu orzeczenia przez sąd szczególnie – sąd wojskowy w sprawie należącej do sądu powszechnego.

W zaistniałej sytuacji należało uchylić zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok sądu pierwszej instancji, a sprawę z wniosku C. N. przekazać Sądowi Okręgowemu w G.

Z uwagi na to, że rozpoznanie kasacji w zakresie objętym zarzutem sformułowanym w jej pierwszym punkcie okazało się wystarczające do wydania postulowanego orzeczenia, zaś rozpoznanie uchybienia opisanego w zarzucie drugim byłoby przedwczesne, Sąd Najwyższy rozpoznał kasację w omówionym zakresie (art. 436 w zw. z art. 518 k.p.k.).

Z przytoczonych powodów orzeczono jak na wstępie.

